

УДК 37.013.73

КОНИК (Руслан) Михайл – протоієрей, голова відділу у справах сім'ї Львівської єпархії УПЦ, аспірант кафедри філософії імені професора Валерія Григоровича Скотного, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 24, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (konek_m@i.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4427-8325>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.38.186116>

Бібліографічний опис статті: Коник, (Руслан) Михайл. (2019). Материнство як субстанція сімейного виховання. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія», 38, 36–44.* doi: 10.24919/2522-4700.38.186116.

МАТЕРИНСТВО ЯК СУБСТАНЦІЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. Мета роботи. У статті на основі теоретичного аналізу визначається поняття материнства як чинника формування принципів християнського сімейного виховання, а звідси – розкриття материнства в есхатологічному проектуванні на основні принципи материнства загалом. **Методологія.** Засобами реалізації поставленої мети постає активація поняття «материнство» у світлі співвідношення сучасного ставлення та розкриття через призму проектування біблійного бачення. Зокрема, через основні принципи есхатологічного значення спасіння через народження дітей (ап. Павло) розкриваються умови самого материнства. У статті залучені міркування і бачення сучасного богослова митр. Афанасія Лімасольського та педагога Василя Сухомлинського. **Наукова новизна.** Розкриття поняття материнства через основні виміри християнського розуміння спасіння. Актуалізація для сучасності есхатологічного виміру материнства у світлі понять: віри, розсудливості, любові та святості. Саме це передбачає адекватне ставлення до народження і виховання майбутнього покоління. Стаття зумовлює актуалізацію проектування на проблему дитинства. **Висновки.** Проглянувши якості материнства: віру, розсудливість, святість і любов, можемо говорити про саме розкриття материнства як певної субстанційної цілісності сімейного виховання, форми по-

вернення людини до Бога. Материнство постає розкриттям людського потенціалу співтворення нової людини в її свобідному особистісному вимірі буття людини і Бога.

Ключові слова: материнство; віра; розсудливість; співтворчість; радість материнства; виховання.

KONYK (Ruslan) Mykhail – Archpriest, Head of the Department of Family Affairs of the Lviv diocese of the Ukrainian Orthodox Church, Postgraduate Student of the Department of Philosophy named after Professor Valeriy Skotnyi, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (konek_m@i.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4427-8325>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.38.186116>

To cite this article: Konyk, (Ruslan) Mykhail. (2019). Materynstvo yak substantsiia simeinoho vykhovannia [Motherhood as a substance of family education]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia «Filosofia» – Human Studies. Series of «Philosophy»: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 38, 36–44. doi: 10.24919/2522-4700.38.186116 [in Ukrainian].

MOTHERHOOD AS A SUBSTANCE OF FAMILY EDUCATION

Summary. The purpose of the work. On the basis of theoretical analysis, the article defines the concept of motherhood as a factor of formation of the principles of Christian family education, and hence, the disclosure of motherhood in eschatological projection on the basic principles of motherhood as a whole. **Methodology.** The means of realizing this goal are the activation of the concept of «motherhood» in the context of the relationship between modern attitude and disclosure through the lens of biblical vision. In particular, the basic principles of the eschatological meaning of salvation through childbirth (ap. Paul) reveal the conditions of motherhood itself. The article includes the thoughts and visions of the modern theologian Mitr. Athanasius of Limassol and educator Vasyl Sukhomlinsky. **Scientific novelty.** The concept of motherhood is revealed through the basic dimensions of the Christian understanding of salvation. Actualization for the present of eschatological dimension of motherhood in the concepts of faith, reason, love and holiness. This is what provides for an adequate attitude to the birth and upbringing of the future generation. The article attempts to

draw attention to the problem of childhood. Conclusion. Looking at the qualities of motherhood: faith, reason, holiness and love, we can talk about the very disclosure of motherhood, as a certain essential integrity of family upbringing, a form of human return to God. Motherhood appears as a revelation of the human potential for the creation of a new human being in its free personal dimension of existence and God.

Keywords: *motherhood; faith; prudence; co-creation; joy of motherhood; education.*

Постановка проблеми. Протягом багатьох десятиліть у свідомості людей руйнувався образ сім'ї. Спотворено саме уявлення про сімейні цінності, про святість сім'ї та материнства. У суспільстві створюється зовсім інший ідеал жінки – сексуальної, зовні привабливої, а все, що стосується сімейної сторони життя, не просто відходить на другий план, а почасти відсутнє зовсім.

Глянцеві журнали, рекламні агентства і багато інших сил маніпулюють свідомістю жінки, причому це відбувається тоді, коли дівчина ще тільки формується як особистість. Більше того, часописи вводять читачок в оману щодо навколишньої дійсності. Коли юнка вступає у зрілість і вже може народжувати дітей, вона стикається з великими проблемами, основна з яких полягає у невідповідності, як їй здається, образу сучасної жінки, представленому в журналах, і це спричиняє психологічну напруженість, а іноді і стрес.

Поряд зі зразками зовнішності, рекламні образи нав'язують також досить примітивні моделі людської поведінки і міжособистісного спілкування. У молодих людей складається враження про цілковиту нормальність поверхневих, неглибоких відносин. Материнство як покликання жінки сучасністю найчастіше нівелюється, а в кращому випадку зводиться лише до певної фізіологічної функції – народжувати. Проблема розуміння материнства як покликання жінки в суспільстві потягає за собою й факт руйнування суспільства загалом. Преподобний Паїсій Святогорець повчає:

Для багатьох людей, які живуть по-мирському, сім'я сьогодні позбавлена смислу. Тому такі люди не одружуються, або ж, одружившись, уникають народ-

ження дітей, або вбивають дітей абортами й у такий спосіб самі винищують свій рід. (Паїсій Святогорець, преп., 2009, с. 74)

Метою статті є актуалізація есхатологічного виміру феномену материнства у світлі понять віри, розсудливості, любові та святості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроби осмислити роль та призначення жінки як матері робилися ще в часи античності, зокрема, найвизначнішими філософами стародавньої Греції Платоном і Аристотелем. До цієї теми зверталися філософи та богослови Середньовіччя, доби Відродження, Нового часу. Серед них передовсім іудейські мудреці: Раші, Рамбам, Маймонід; Отці Церкви: свят. Ігнатій Антиохійський, свят. Іриній Ліонський, свят. Амвросій Медіоланський, бл. Августин Іларіклійський та інші. Досить докладний огляд літератури з теми призначення жінки як матері є в роботах В. Боечка, К. Войтили, подружжя Стромбек (1998), В. Немцева (2004) та ін. Гендерний аспект та тлумачення християнськими церквами поліфункційності жінки, реалізації сенсу її буття частково висвітлюються також у працях теологів, богословів, християнських психологів та соціологів різних конфесій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професор І. Сілуянова (2017) припускає, що

слово «мати» пов'язане з філософським терміном «матерія». Святість людини, святість материнства, сутність материнства – це матерія любові. Філософське тлумачення цих зав'язків – ключ до розуміння серйозності проблеми знецінення материнства. Поняттям «матерія» у філософії позначається весь існуючий матеріальний світ, включаючи світ людських відносин. (Сілуянова, 2017)

А отже, материнство можемо вважати субстанцією не лише сімейного виховання, але й людського існування. Знецінення материнства, яке сьогодні шириться у суспільстві, руйнує усі можливості і необхідності гармонії людських відносин. Небажання народжувати є втраотою радості материнства. «Не буде радості

материнства – не буде святості материнства... мати повинна перемогти в собі стан, коли вона не бажає народжувати і виховувати своїх дітей» (Савватий, владыка, 2015).

Материнство безпосередньо залежить від народження дитини. Народження дітей відкриває можливість жінці називатись матір'ю. В християнських канонах жінці надається особливий статус, її материнство заперечує суперечність між «божественним і тварним», природним і культурним. Це проявляється в інтерпретації материнської місії жінки, окреслює її ідеальні риси, що зводять її до основного призначення – материнства. Визначальними рисами ідеального образу жінки як матері є цнотливість, ідея духовної чистоти, відповідальність за духовне формування дитини. Народження дітей є запорукою розвитку людства, а з точки зору Біблії, – божественним завданням сім'ї. Це покликання Священне Писання в Книзі Буття відкриває нам так: «І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх. І поблагословив їх Бог, і сказав Бог до них: Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю» (Бут. 1:27-28). А після гріхопадіння жінка отримує особливу обіцянку – народження Христа. І саме на неї покладена особлива місія материнства – народжувати. І хоч хтось називає це покаранням праматері Єви за вчинений гріх непослуху, та сам Ісус уже в своїй проповіді говорить про радість народження. «Журиться жінка, що родить, бо настала година її. Як дитинку ж породить вона, то вже не пам'ятає терпіння з-за радощів, що людина зродилась на світ» (Ів. 16:21). Радість від нового життя наповнює серце жінки, і це зовсім не прокляття. Ще глибше відкриває нам покликання материнства ап. Павло, стверджуючи: «Жінка буде спасенна, народжуючи дітей, якщо буде жити у вірі та любові, свято та розсудливо» (1 Тим. 2:15). А отже, можемо стверджувати, що материнство є радістю, що перетворює людину до райського буття в Бозі. Радість матері не тому, що поява дитяти обіцяє їй будь-які вигоди, а тому, що людина народилась у світ і для світу Але водночас апостол Павло розгортає умови християнського розуміння материнства – це життя у вірі, любові, святості і розсудливості. Народження дитини у таких умовах життя формує справжнє покликання материнства, яке саме полягає у подоланні гріховності непослуху першої жінки Єви. Тобто

через материнство жінка наближує себе, а відтак, і свою сім'ю до буття в Бозі.

Спробуємо коротко проаналізувати ці умови реалізації материнського потенціалу наближення людини до Божественного буття.

Материнська любов

Виношуючи дитя, жінка змінює свій спосіб життя, жертвує своїми звичками та вподобаннями, піклуючись про фізичне і психічне здоров'я дитини. Вагітність змінює жіночу особистість, адже протягом цілої вагітності під її серцем виношується нова людина. «Просто любити когось – це ще мало. Треба любити людину більше, ніж себе самого. Мати любить своїх дітей більше, ніж себе» (Паїсій Святогорець, преп., 2009, с. 87). Виховуючи дитину, жінка жертвує своїми інтересами і часом. Через жертвування собою проявляється материнська любов як уміння володіти собою, а не як влада над іншим. Це щоденна внутрішня душевна і духовна робота, яка часом вимагає більших зусиль, ніж інтелектуальна і фізична праця, формує в жінці якості материнства. «Творіння людини – вища напруга всіх ваших духовних сил. Це і життєва мудрість, і майстерність, і мистецтво. Діти не тільки і не стільки джерело щастя. Діти – це щастя, створене працею» (Сухомлинський, 2017). А отже, безнастанна праця, самовдосконалення і жертвна любов є тією рушійною силою материнства, що здатна привести жінку до реалізації потенціалу святості. З цього приводу митрополит Лімасольський Афанасій роздумує таке:

Апостол говорить, що найбільша чеснота – це любов, а батьки кажуть, що найбільша чеснота – розсудливість. Чому? Вони не суперечать один одному: любов – найдосконаліша з чеснот і благодатних дарів, тоді як розсудливість – це спосіб, яким ти використовуєш її. Інакше кажучи, ти можеш мати любов, але не мати розсудливості, і по любові йдеш і відвідуєш іншого, але у тебе немає розсудливості, і ти по любові знову ж сидиш довгими годинами і говориш йому все, що не приносить йому жодної користі. (Афанасий, митр., 2013)

Материнська розсудливість

Материнська розсудливість дає можливість жінці правильно розставити акценти любові до дітей. Розсудливість вважається однією з найвищих чеснот християнина. «Вона навіть більше любові, оскільки безрозсудна любов може заподіяти зло, та й не просто може, а робить це» (Афанасий, митр., 2013). Безрозсудна любов спричиняє помилки матері у вихованні своїх дітей, до травмування дитячої особистості. Хибним є сприйняття дитини як певної речі, як об'єкта задоволення свого материнського себелюбства. Василь Сухомлинський в «Батьківській педагогіці» стверджує: якщо «мати не приділяє достатньої уваги дітям, якщо вона не стала центром духовного життя дітей – їх оточує атмосфера духовної пустоти і убогості» (Сухомлинський, 2017). Саме через безрозсудність матері в сім'ї створюється атмосфера духовного вихолощення, бездуховності або і повного абсурду. Сама материнська любов в такому світлі виглядає абсурдною: вона або всеціло прив'язує дитя до свого егоїстичного бачення, або навпаки, розвиває в дитині себелюбство, нарцисизм і егоцентризм. Звідси – розсудливість є тією якістю материнства, що дає можливість правильно скоординувати жінці свої дії у ставленні до дитини як свobodної особистості.

Материнська святість

В Євангелії Христос відкриває нам ідеал материнської святості через відкриття людини на послух волі Господній: «Блаженні ті, що слухають слово Боже і виконують його» (Лк. 11:28). Співвідношення цілі християнського життя жінки до волі Господньої є відкриттям на прийняття народити нове життя, а ідеальною іконою материнського послуху – Діва Марія. Вона стала матір'ю по Слову Господньому. Згідно з євангельською розповіддю, отримавши звістку від Архангела Гавриїла, Вона зі смиренням прийняла це, стверджуючи: «Се раба Господня» (Лк. 1:38). Проте ми не бачимо в цій історії жодної тіні примусу, насильства, а лише через сприйняття волі Господньої, вільний вибір свободи буття в Бозі. Ставлення дітей до матері є дзеркальним відображення послуху матері перед Небесним Отцем. Саме через прийняття Бога в людині народжується свобода буття. Материнство в такому образі відкривається нам як свобода, що веде до райського перебування людини як особистості в Божественному бутті.

Материнська віра

Приклад материнської віри ми знову знаходимо в Євангелії: «Блаженна ж та, що повірила, бо сповниться проречене їй від Господа!» (Лк. 1:45), називаючи віру щастям. Віра, яка розкривається на Священному Писанні, сповнена всецілої довіри до Бога. «Мати не передає дитині віру, але віруюча матір відчуває себе захищеною, відчуває внутрішню впевненість, душевний спокій, і все це особливим чином впливає на дитину» (Симеон, архим., 2018, с. 14). Дитина, відчуваючи материнську віру, впевненість у Божественному промислі, й сама перебуває у духовному спокої. Віруюча жінка здатна на справжню жертву, якщо вона дійшла до тієї стадії духовної зрілості, де вже не залишається жодної надії на свої сили. І це звертає її до Творця, в якому вона знаходить, що її допомога – Господь і її надія – Господь. У неї є особистий зв'язок з Богом, і вона здатна через свою віру довіряти Богові у своїй творчості зрощення дитячої душі. Саме ця якість материнства дає можливість відкритись матері на волю Господню, що допомагає знівелювати егоцентричність матері як певного хворобливого стану у ставленні до самого процесу виховання. Материнська віра дає можливість відчуття співтворчості із Творцем.

Висновки. Проглянувши якості материнства: віру, розсудливість, святість і любов, можемо говорити про саме розкриття материнства як певної субстанційної цілісності сімейного виховання, форми повернення людини до Бога. «Людина творить не сама собою, творить Бог, але ж знову не Сам Собою. Бог бажає, щоб Він був Творцем, а людина – співтворцем. В цьому утримується весь смисл, і батьки, які не усвідомили цього, не можуть правильно поводитись з дітьми, які є їхнім творінням у співтворенні з Богом. Звідси, вони не можуть дати відповідного виховання і вдихнути в дітей повноту життя» (Симеон, архим., 2018, с. 6). Розуміння співпраці людини і Бога відкриває можливість наближення людського буття до вічності. І в такому вимірі материнство постає розкриттям людського потенціалу співтворення нової людини в її свободному особистісному вимірі буття людини і Бога.

Література

- Афанасий, митр.** (2013). *Любовь и рассудительность*. Взято 10 сентября 2019 р. с <http://www.pravoslavie.ru/59896.html>.
- Немцев, В.С.** (2004). *Союз любви*. Минск: «Церковь Пробуждение».
- Паїсій Святогорець, преп.** (2009). *Слова. Т. 4: Сімейне життя* (Т. 1–6). Стрий: Ред. журн. «Премудрість Бога Софія».
- Савватий, владыка.** (2015). *Без радости материнства нет святости материнства*. Взято 23 июля 2019 р. с <http://www.pravoslavie.ru/86929.html>.
- Силуянова, И.** (2017). *Святость материнства – это материя любви*. Взято 17 мая 2019 р. с <http://www.pravoslavie.ru/103071.html>.
- Стромбек, Р.** (1998). *Дети: благословение или проклятие*. (Пер. с англ.). Киев: Варух.
- Симеон (Крайопулос), архим.** (2018). *Родители и дети*. Москва: Изд-во Сретенского монастыря.
- Сухомлинский, В.** (2017). *Родительская педагогика*. Взято 20 июня 2019 р. с http://loveread.ec/read_book.php?id=60613&p=30.

References

- Afanasii, mitr.** (2013). *Liubov i rassuditelnost [Love and reason]*. Retrieved from <http://www.pravoslavie.ru/59896.html> [in Russian].
- Nemtcev, V.S.** (2004). *Soiuz liubvi [Union of love]*. Minsk: «Tserkov Probu-zhdenie» [in Russian].
- Paisii Sviatohorets, prep.** (2009). *Slova. T. 4: Simeine zhyttia [The words. Vol. 4: Family life]*. Stryi: «Premudrist Bozha Sofiia» [in Ukrainian].
- Savvatii, vладыka.** (2015). *Bez radosti materinstva net sviatosti materinstva [Without the joy of motherhood there is no sanctity of motherhood]*. Retrieved from <http://www.pravoslavie.ru/86929.html> [in Russian].
- Siluianova, I.** (2017). *Sviatost materinstva – eto materiia liubvi [The sanctity of motherhood is the matter of love]*. Retrieved from <http://www.pravoslavie.ru/103071.html> [in Russian].
- Strombek, R.** (1998). *Deti: blagoslovenie ili proklatie [Children: blessing or curse]*. Kiev: Varukh [in Russian].
- Simeon (Kraiopulos), arkhim.** (2018). *Roditeli i deti [Parents and children]*. Moskva: Izd-vo Sretenskogo monasteryia [in Russian].
- Sukhomlinskii, V.** (2017). *Roditelskaia pedagogika [Parental pedagogi]*. Retrieved from http://loveread.ec/read_book.php?id=60613&p=30 [in Russian].

Стаття надійшла 12 жовтня 2019 року.